

IDFA

SIMON POPEK

Zapiski z IDFE 2020

33. Mednarodni festival dokumentarnega filma v Amsterdamu, 18. november do 6. december 2020

Mednarodni festival dokumentarnega filma v Amsterdamu je doletela usoda večine letošnjih dogodkov: za mednarodno občinstvo se je odvil v virtualnem okolju, medtem ko so lokalnemu namenili peščico projekcij v živo. Kar je bila slaba uteha za megalomansko razraščeni dogodek, ki običajno poteka v petindvajsetih dvoranah po vsem mestu.

Začnimo s starimi znanci; Vitalij Manski, ruski režiser, ki je pred Putinovo roko prebežal v Latvijo in čigar **Putinove priče** (Svideteli Putina, 2019) smo lani pri nas videli tudi v redni distribuciji, je predstavil film **Gorbačov. Nebesa** (Gorbachev. Heaven, 2020), celovečerni intervju s poslednjim sovjetskim voditeljem in tvorcem perestrojke. Šele ob tem filmu postane jasno, kako servilen in klečeplazen je bil Herzogov dokumentarec **Srečanje z Gorbačovom** (Meeting Gorbachev, 2018). Manski Gorbačova »prime« precej bolj na trdo, čeprav pogovor nikoli ne eskalira v prepir; k temu ne nazadnje pripomore milje, kjer se Manski in »Gorbi« pogovarjata. Medtem ko so pogovori s Herzogom potekali v sterilnem ozračju njegove moskovske pisarne,

kjer mu je nemški mag pel hvalospeve zavoljo mirne predaje oblasti in padca železne zaves, se Manski z njim pogovarja v prijetnem okolju njegovega doma na robu Moskve, med pitjem čaja, kave in vodke. Neprecenljivi so trenutki, ko se Manski in Gorbačov ob vprašanju, ali v Rusiji obstaja demokracija, udarita s citiranjem Puškina, ko Gorbačov poje ukrajinske narodne pesmi ali ko pojasni, kako je že konec sedemdesetih skušal modernizirati oziroma pomladiti staro gardo sovjetskega vodstva. Na očitek Andropova, da »drevesa potrebujejo čas, da zrastejo v gozd«, je odgovoril, da to morda drži, da pa po drugi strani »gozd ne zraste brez podrastja«. Nekaterim neprijetnim vprašanjem – npr. tistemu, ali se strinja, da sta za razpad Sovjetske zveze kriva Gorbačov in Jelcin – se Gorbačov, ki je večino časa obkrožen s televizijskimi podobami Putina, elegantno izogne, a celo v izogibanju ostaja šarmanten diplomat, ki samo nekajkrat trmasto odkloni jasne odgovore.

Dunaj redko povezujemo z gangsterskim podzemljem. Dokumentarec Tizze Covi in Rainerja Frimmla **Zapiski iz podzemlja** (Aufzeichnungen aus der Unterwelt, 2020) skozi serijo intimnih pogovorov prikaže prav »divja leta« dunajskega podzemlja šestdesetih let. Protagonista sta Kurt Girk (1932–2019), popularni barski pevec, ki so mu rekli tudi dunajski Sinatra, ter Alois Schmutzer, čokati in neskrapulozni gangster, ki je skozi leta z Girkom razvil tesno prijateljstvo. Prek njunih pričevanj, vse od druge svetovne vojne dalje, se izriše neobičajna slika avstrijske prestolnice, svet nasilnih obračunov, kvartopirskih beznic, konfliktov z zakonom, a tudi hedonističnega življenja in vladnega sistematičnega obračuna z »državnim sovražnikom«; Schmutzerja so namreč brez vsakršnih dokazov obsodili na deset let zapora. Covi in Frimmel vse pogovore posnameta v kontrastni črno-beli

Zapiski iz podzemlja (2020)

Ko plime obmolknejo (2020)

Nemesis (2020)

Acasa, moj dom (2020)

fotografiji, »Loisl« in »Kurtl« pa pričevanja o neuradni zgodovini mesta začinata z občasnimi glasbenimi točkami. Neverjetno topel portret dveh sopotnikov temne strani Dunaja, ki njunih dejanj niti ne romantizira niti ne obsoja.

Thomas Imbach je polnih sedem let snemal dogajanje s svojega okna v središču Züricha; v tem času so podrli več kot sto let staro železniško postajo in zgradili sodoben zapor. Zveni dolgovezno? Na papirju morda, toda filmska reprezentacija dogodkov je v filmu **Nemesis** (2020) naravnost spektakularna, igriva, neprestano inovativna in celo operetna, za nameček – s pričevanji ilegalnih migrantov, ki bodo verjetno napolnili dotični zapor – pa tudi aktualna. Izmenjujejo se *fast-forward*, *slow-motion*, mestoma grobe in idilične podobe destrukcije in novogradnje. Strehe in stene odslužene postaje se najprej podirajo, da bi se z vrtenjem nazaj malo za tem čudežno sestavljale nazaj. Žerjavi plešejo med izmenjujočo se dnevno svetlobo, med čakanjem na gradnjo se pojavi festival ulične hrane, aktivirajo se grafitarji, ki očedijo varovalno ograjo, kratka, Imbach predstavi čudovito orkestrirani in zvočno duhovito zmanipulirani proces spreminjajočega se prostora, ki ponudi tako atraktivne podobe kot pomenljiv sociodružbeni komentar.

Ko plime obmolknejo (Silence of the Tides, 2020)

Pietra-Rima de Kroona je fascinanten portret mogočne obalne regije okrog Waddenskega morja, ki se v dolžini 500 kilometrov od severne Nizozemske preko zahodne obale Nemčije razteza vse do Danske. Gre za največje mokrišče z razgibanim plimovanjem na svetu. Film prinaša spektakel biološke raznolikosti, nenadnega plimovanja, koledarskih ciklov in kontrastov spreminjajoče se flore in favne. Roko si podajajo rojstvo in smrt, viharji in tišina, množica in posamezniki, vse v neprestano spreminjajoči se svetlobi

ter odnosu med naravo in človekom. De Kroonov film nekajkrat nevarno zapluje v idealizirano estetiko National Geographic produkcije, toda na splošno ohranja digniteto asketskega in senzorično bogatega dokumentarca.

Na obronkih Bukarešte se ob rečni delti nahaja eden največjih urbanih parkov v Evropi; tja se je pred skoraj dvajsetimi leti preselil Gica Enache in postal neformalni skrbnik s floro in favno živopisnega okoliša, kjer še vedno živi z ženo in devetimi otroki. Nenadoma pa želijo oblasti okoliš preurediti, kar za Gico in njegovo romsko družino pomeni nesporni konec idiličnega in brezskrbnega vsakdana. Našli jim bodo stanovanje v mestu, otroke poslali v šolo in jim priskrbeli primerno zdravstveno oskrbo. Snemanje romskih družin in njihovega načina življenja v dokumentaristiki ni nič novega, pa vendar **Acasa, moj dom** (Acasa, My Home, 2020) Raduja Ciorniciuca izstopa v prikazovanju ortodoksnih življenjskih nazorov. Dokler se kamera z dronom ne dvigne visoko nad njihovo improvizirano bivališče (kar lahko razglasimo za eno redkih upravičenih uporab drona v sodobnem dokumentarcu) in razkrije neverjetno bližino te idile in urbanega megapolisa (ločuje ju zgolj vpadnica in približno 500 metrov čistine), imamo ob podobah razigranega vsakdana in igri otrok ob delti občutek, da smo nekje globoko na deželi. Romška družina gor ali dol, Ciorniciuculov film prikaže standarden, v vseh okoljih prisoten odnos večine do marginalizirane manjšine. Njihov življenjski slog je v očeh oblasti nezaželen in nazadnje ukinjen.